

system, vi havde som Grundlag for vor Hartkornbeskatning, var af en saadan Art, at selv om vi virkelig fik en Udstykning, der delte Hartkornet lige saa godt som Jorden, vilde der alligevel ikke falde noget videre Hartkorn paa en Forretning i en Stationsby eller en Købstad. En Fabrik kan ligge paa et Album Hartkorn og maaske være i Hænderne paa en Mand, der har en langt, langt større Skatteevne end den Mand, der sidder med den Gaard, hvorfra Fabrikken Grund er solgt, og som er paa flere Tønder Hartkorn. Dette medførte, at der omkring i Stationsbyerne og til Dels i Købstæderne opstod en Stand, der, om jeg saa maa sige, var skatteprivilegeret, en Stand, hvis Skatteprivilegier op imod Aar 1900 var ved at naa et Omfang, der i ingen Maade stod tilbage for det Skatteprivilegium, som Herremændene havde et Hundrede Aar tidligere. Jeg mener dermed, at de Dele af Landets Grundværdier eller faste Ejendomsværdier, som var skattefrie paa Grund af dette Forhold, var en langt større Del omkring Aaret 1900, end de var i Herremandsvældets Tid. Det vil altsaa sige, at samtidig med at vi havde faaet Bugt med Herremandskatteprivilegiet omkring paa Godserne, var der paa Grund af Forholdene fremvokset et nyt Skatteprivilegium omkring i Stationsbyerne og i Landets Købstæder.

Det er over hundrede Aar siden, at man begyndte at faa Øjet op herfor, selv om den stærkeste Udvikling i Virkeligheden først kom, efter at vi havde faaet Jernbaner her i Landet, og det medførte, at man omkring Aaret 1800 begyndte at ville tilvejebringe en ny Ordning af vor faste Ejendomsbeskatning, en Ordning, der skulde tage Sigte paa at ramme paa en saadan Maade, at naar Skatteevnen — det var Skatteevneteorien, som den Gang sad i Høj-sædet — flyttedes fra Land til By, skulde Skatten af sig selv, automatisk, ligeledes flyttes fra Landet til Byerne. Som det første Forsøg i den Retning vil jeg nævne en Vurdering af 1802, som vistnok, saa vidt man nu kan skønne, i Virkeligheden var det bedste Beskatningsgrundlag, vi indtil den Tid havde haft. Men saa skete der uheldigvis det, at Beskatningsgrundlaget af 1802 kom til at danne Grundlaget for maaske den mest forhadte Afgift, vi overhovedet har haft her i Landet, nemlig den Bankhæftelse, der i 1813 blev lagt paa for at redde Landet fra Statsbankerotten. Det var i Virkeligheden den eneste Afgift, vi fik lagt efter Vurderingen af 1802, og eftersom man altid har følt denne Bankhæftelse som en Uret

mod Landbruget og Landet, eller jeg vil hellere sige: mod Landets faste Ejendomsbesiddere, lod man sit Had til denne Afgift gaa ud over Grundlaget, hvorpaa Afgiften har hvilet. I Virkeligheden var dette Grunden til, at Vurderingen af 1802 blev forladt og egentlig ikke kom til Anvendelse andetsteds.

Man var imidlertid nu blevet fuldstændig klar over, at det gamle Hartkornsprincip var blevet umuligt, og man begyndte at udarbejde den saakaldte nye Matrikul. Det tog mange Aar, thi det at faa udarbejdet en Matrikul er altid et meget stort Arbejde, naar det skal gøres grundigt, og det blev gjort grundigt. Man havde oprindeligt tænkt, at man vilde kunne kombinere to Ting. Medens man tidligere havde set ensidigt paa Jordens Bonitet, fik man nu den Tanke, at man vilde kombinere de to Ting: Jordens Bonitet og Jordens Beliggenhed. Man var nemlig naaet frem til det Standpunkt, som jeg nævnte før, at Beliggenheden kom til at spille en meget betydelig Rolle i Sammenligning med, hvad den tidligere havde gjort, fordi der begyndte at vokse Erhverv op ude omkring ved Købstæderne, som man ikke tidligere i nævneværdig Grad havde kendt. Man forsøger altsaa — i Aarene 1811—26 tror jeg, det er Vurderingen foregaar — at tilvejebringe en kombineret Beskatning paa Grundlag af Jordens Bonitet og Jordens Beliggenhed, og man kan sige, at det i Virkeligheden er den samme Tanke, der beskæftiger os alle sammen den Dag i Dag, i det Øjeblik der er Tale om en Beskatning af vore faste Ejendomme. Jeg maa tilstaa, jeg ved ikke hvorfor, men et sørgeligt Faktum er det, at fra 1826 opgiver man Forsøget. Man maa vel paa en eller anden Maade være kommet til en Erkendelse af Umuligheden af med de Midler, man den Gang havde, at bedømme Værdien af et Steds Beliggenhed. Man opgiver det altsaa, og den nye Matrikul, som træder i Kraft i 1844, bliver i Virkeligheden kun en Gentagelse af den gamle, ikke paa den Maade, at man gentager Boniteringen som saadan, men man anvender atter det ensidige Boniteringssystem uden Hensyn til Stedets Beliggenhed.

Altsaa, man var i Virkeligheden lige vidt. Man havde fra Aarhundredets Begyndelse — det vil sige det forløbne Aarhundredes Begyndelse —, jeg tror fra Aaret 1806, søgt at bøde noget paa den Ulighed, der var kommet frem, da Købstæderne allerede var ved at vokse op, ved at indføre en Bygningsafgift. Denne Bygningsafgift var stigende, efterhaanden som Antallet af Byg-